

الف) انواع وحدت و بهترین نوع وحدت؟

بهترین نوع اتحاد و بدترین نوع اختلاف کدام است؟/ دشمن همه توان خود را جمع کرده تا در آستانه

انتخابات با بدترین نوع اختلاف به بهترین نوع اتحاد ما ضربه بزند

- یکی از موضوعاتی که در زمانه ما توجه به آن لازم است این است که ببینیم بهترین نوع اتحاد، چه نوع اتحاد و وحدتی است و بدترین نوع اختلاف، چه نوع اختلاف و تفرقه‌ای است؟
- چرا این بحث، بحث امروز ماست؟ چون ما در آستانه انتخابات قرار داریم. دشمن بیشترین هزینه‌ها را صرف کرده و اطلاعات خود را جمع آوری کرده است، کار شناسایی‌اش را انجام داده و تجهیزاته‌اش را پشت خاکریز آماده کرده تا در صحنه انتخابات بتواند با بدترین نوع اختلاف، به بهترین نوع وحدت ما ضربه بزند، تا بلکه به یک نتیجه‌ای برسد.

این بار اگر دشمن بتواند در جامعه ما تفرقه‌ای ایجاد کند، مطمئن باشید بدترین نوع تفرقه است

- این بار اگر دشمن بتواند در جامعه ما اختلاف و تفرقه‌ای ایجاد کند، مطمئن باشید بدترین نوع تفرقه است. و این بار اگر بخواهد وحدت جامعه را بشکند، عالیترین نوع وحدت را می‌خواهد بشکند. لذا صرف اینکه ما بدانیم وحدت خوب است و اختلاف و تفرقه بد است، برای عبور از بحران پیش رو که دشمن می‌خواهد ایجاد کند کافی نیست. باید بدانیم انواع وحدت و بهترین نوع وحدت، و انواع اختلاف‌ها و بدترین نوع اختلاف چیست.

عوامل ایجادکننده وحدت در یک جامعه چیست؟/ ۱- «داشتن درد مشترک» یکی از عوامل وحدت‌آفرین

در جامعه است

- ابتدا باید دید که یک جمع - که اینجا منظورمان جامعه است - چگونه با هم وحدت پیدا می‌کند؟
- وحدت در اندازه‌های کلان اجتماعی، چند عامل می‌تواند داشته باشد. یکی از این عوامل، می‌تواند «داشتن درد مشترک» باشد.
- «درد مشترک» وحدت‌آفرین است. به عنوان مثال اگر دشمن در نزدیک مرزهای کشور مستقر شود و امنیت ما مورد مخاطره قرار گیرد، همه در این مورد اتفاق پیدا می‌کنند که اولویت با حفظ امنیت است. همین مسئله به یک عامل وحدت‌آفرین تبدیل می‌شود. همچنین اگر مسئله گرانی و تحریم همه را اذیت کند، همه بر این معنا اتفاق می‌کنند که این مشکل باید حل بشود. این خودش یک عامل وحدت‌آفرین است.
- ما در مسیر انقلاب نیز از عامل درد مشترک به عنوان عامل وحدت استفاده کرده‌ایم. در مبارزه با رژیم طاغوت درد مشترکی به نام «سلسله منحوس پهلوی» و «حکومت افراد وابسته، فاسد و نادان بر این

بدترین نوع اختلاف - بهترین نوع وحدت

سخنرانی حجت الاسلام و المسلمین علی رضا پناهیان

یک هفته بعد از یکشنبه سیاه مجلس - قم - هفتمین یادواره شهید ضابط - ۹۱/۱۱/۲۷
 * دشمن می‌خواهد در آستانه انتخابات با «بدترین نوع اختلاف» به «بهترین نوع اتحاد» ما ضربه بزند

* ... این بار اگر دشمن بتواند در جامعه ما اختلاف و تفرقه‌ای ایجاد کند، مطمئن باشید بدترین نوع تفرقه است. و این بار اگر بخواهد وحدت جامعه را بشکند، عالیترین نوع وحدت را می‌خواهد بشکند. لذا صرف اینکه ما بدانیم وحدت خوب است و اختلاف و تفرقه بد است، برای عبور از بحران پیش رو که دشمن می‌خواهد ایجاد کند کافی نیست. باید بدانیم انواع وحدت و بهترین نوع وحدت، و انواع اختلاف‌ها و بدترین نوع اختلاف چیست.

* ... بدترین و سهمگین‌ترین نوع اختلاف که می‌تواند یک جامعه را تا مرز تباهی پیش ببرد، اختلاف بین دو جریان باطل در متن یک جامعه سالم است. این اختلاف می‌تواند تمام سلامت آن جامعه را به مخاطره بیندازد. اگر دو نفر که هیچ کدام مادر حقیقی نوزاد نباشند، ادعای مادری کنند، چه نتیجه‌ای پیش می‌آید؟ در این صورت اگر کار بالا بگیرد و به لجبازی کشیده شود، هر دو مدعی، برای اینکه کم نیاورند حاضرند این بچه نصف بشود، ولی از اختلاف خودشان دست بر ندارند!

* ... پیچیدگی فتنه خوارج برای چه بود؟ پیچیدگی‌اش به خاطر این بود که خوارج دشمنان خونی معاویه بودند. در واقع علی(ع) ۴۰۰۰ نفر از یاران خودش را که می‌توانستند با معاویه جنگند از میان برداشت! کسانی که یک سال پای رکاب حضرت با معاویه جنگیدند و سی هزار کشته داده شد. در واقع حضرت با چهار هزار نفر آدم مقدس انقلابی که دشمن معاویه بودند جنگید. قبل از این که برود سراغ معاویه، اول این‌ها را کشت. می‌دانید حضرت با کشتن آنها در شهر کوفه، جواب چند هزار نفر را باید می‌داد؟!

• **الف) انواع وحدت و بهترین نوع وحدت؟**

۱- عامل وحدت = درد مشترک / ۲- عامل وحدت = درد مشترک/وحدت ناشی از «درد» و «درد» مشترک شکننده است / ۳- عامل وحدت حقیقی = ولایت

• **ب) انواع اختلاف و بدترین نوع اختلاف؟**

۱- اختلاف بین دو باطل ۲- اختلاف بین حق و باطل ۳- اختلاف بین باطل و باطل

کشور» بود، که به درد مشترک همه تبدیل شده بود. از مسلمان‌ها و مذهبی‌ها تا مارکسیست‌ها، از التقاطی‌ها تا متحجرین، از روشنفکرها تا کوفه‌فکرها. همه این درد را احساس کرده بودند.

۲- «درک مشترک» عامل دیگری برای وحدت جامعه است

عاملی که از درد مشترک بالاتر است، «درک مشترک» است. یعنی در جامعه‌ای همه اعتقادات و نگاه واحدی داشته باشند. اینکه خداوند می‌فرماید: «قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ؛ بگو: ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است که جز خدای یگانه را نپرستیم» (آل عمران/ ۶۴) در واقع دعوت به وحدت بر اساس «درک مشترک» است.

وحدت ناشی از «درده» و «درک» مشترک شکننده است

شرافت و ارزش «درک مشترک» از «درد مشترک» بالاتر است. اما وحدت ناشی از هر دوی این‌ها شکننده است. مثلاً گروه‌های مختلف ممکن است برای برطرف شدن این درد راه‌های مختلفی بیان کنند که اختلاف برانگیز باشد. در این صورت مردم و جامعه چندپاره می‌شوند. پس درد مشترک می‌تواند خود به عامل تفرقه تبدیل شود.

به عنوان مثال در زمان دفاع مقدس که درد مشترک نامنی توسط دشمن خارجی پدید آمده بود، جریان ملی مذهبی‌ها می‌خواستند با ارائه راه‌حل‌های غلط وحدت جامعه را بشکنند. آنها می‌گفتند که ما می‌توانیم مشکل را با مذاکره حل کنیم، در این صورت چرا فرزندان خود را جلوی گلوله بفرستیم؟!

امروز هم برخی می‌گویند برای عبور از بحران باید در مقابل جامعه جهانی و آمریکا کوتاه بیاییم! / حتی

وجود دشمن نیز می‌تواند وحدت آفرین نباشد

اخیراً یکی از چهره‌های یک جریان سیاسی تقریباً در تلویزیون می‌گفت: مهم‌ترین شعار انتخاباتی دوره بعد، باید کنار آمدن با غرب باشد تا ما بتوانیم از این بحران عبور بکنیم! و شما می‌دانید این شعار در واقع یعنی «کوتاه آمدن در مقابل دشمن» و آمریکا. بله درد مشترک وجود دارد، ولی می‌بینید که می‌تواند عامل وحدت نشود. چون لااقل «درک مشترک و عزم واحد» برای راه حل وجود ندارد.

درد مشترک لزوماً وحدت‌آفرین نیست و اگر راه‌حلی که برای آن ارائه می‌شود متنوع شوند، می‌تواند موجب شود خود درد مشترک، بستر اختلاف بشود. حتی وجود دشمن نیز می‌تواند وحدت‌آفرین نباشد. کما اینکه امروز همین شده است. همه، وجود دشمنی به نام آمریکا را قبول دارند که کاملاً جلو آمده و از هیچ اقدامی علیه ما دریغ نمی‌کند، اما این عامل آن‌طور که باید نتوانسته وحدت ایجاد کند.

«درک مشترک» نیز لزوماً نمی‌تواند موجب وحدت شود

درک مشترک هم لزوماً نمی‌تواند موجب وحدت شود و آسیب‌پذیر است. اگر «درد» مشترکی وجود داشته باشد و برای برطرف کردن آن، «درک» مشترکی هم وجود داشته باشد، باز هم در مقام اجرا می‌تواند

زمینه‌های اختلاف پدید بیاید. چون از طرفی مردم همه از یک سطح درک و درایت برخوردار نیستند و قرائت‌ها از یک راه حل متفاوت است و از طرفی نحوه اجرا و برخورد با یک «راه حل مشترک» متفاوت است. لذا بعضی وقت‌ها درد مشترک هم وحدت ایجاد نمی‌کند.

در اواخر دوره اصلاحات، آقای سروش می‌گفت: ما باید به سوی «جامعه اخلاقی» برویم. شما می‌دانید جامعه اخلاقی یک مفهوم مشترک است. هم اخلاق سکولار داریم که ضد معنویت است و هم اخلاق اسلامی داریم که نتیجه معنویت ناب انقلابی است و ضد سکولاریزم است. معلوم نیست کدام اخلاق مدنظر است. لذا با همین مفهوم «جامعه اخلاقی» می‌شود یک جنگ راه انداخت و یک جامعه را به هم زد.

حتی وحی الهی و کتاب خدا هم که می‌تواند مهمترین عامل درد مشترک باشد، لزوماً وحدت‌آفرین نیست. چرا که تاریخ شاهد است بعد از پیامبر گرامی اسلام (ص)، با وجود کتاب خدا، جنگ‌ها بوده است.

۳- آن عاملی که به صورت قابل اتکاء در حیات بشری وحدت آفرین است «ولایت» است / وحدت دوران

دفاع مقدس، نتیجه ولایت بود، نه درد مشترک و نه درک مشترک

قطعاً ما از عوامل فرعی وحدت آفرین مانند آنچه که برشمردیم (شامل مصادیق درد مشترک و درک مشترک) می‌توانیم برای تقویت وحدت در جامعه استفاده کنیم، اما نمی‌توانیم به طور مطلق به آنها اتکاء کنیم. کما اینکه در دوران دفاع مقدس درد مشترکی به نام نامنی، یا درد مشترکی به نام «ضرورت دفاع» ما را نجات نداد و باعث وحدت نشد. پس آن وحدتی که در دوران دفاع مقدس در جامعه ما وجود داشت توسط چه عاملی ایجاد شده بود؟ عاملی به نام «ولایت».

حتی این ولایت بود که درد مشترک ایجاد کرد و درد مشترک را عامل وحدت قرار داد و الا همان درد مشترک (ناامنی و حمله دشمن) می‌توانست عامل تفرقه باشد و درک مشترک هم پدید نیاید، و اگر درد مشترک هم پدید می‌آمد، بدون ولایت امکان عملیاتی شدن نداشت.

بنابراین غیر از درد مشترک و درک مشترک، عامل دیگری نیز برای وحدت جامعه وجود دارد. آن عاملی که به صورت قابل اتکاء در حیات بشری وحدت‌آفرین است و وحدت حقیقی ایجاد می‌کند، ولایت است.

بهترین نوع وحدت از نظر قرآن: وحدت به حبل الله - ولایت امیرالمؤمنین (ع)

بهترین نوع وحدت، تمسک به حبل الله است. خداوند می‌فرماید: «و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید، و پراکنده و گروه گروه نشوید؛ وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران/ ۱۰۳) وحدت هم نتیجه اعتصام به عامل مشترک، یعنی حبل الله المتین است. و ما شیعیان می‌دانیم که حبل الله المتین علی بن ابیطالب (ع) است. (سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى «وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا» قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي

- در طول انقلاب ما نیز انواع و اقسام اختلاف‌های بین حق و باطل زیاد بوده است. مثلاً منافقین یا محاربین دست به اسلحه بردند و اهالی جبهه حق - امثال شهید بهشتی‌ها و شهدای محراب - را به شهادت رساندند. نزاع حق و باطل کاملاً در این اختلاف‌ها پیداست.
- این اختلاف، بدترین نوع اختلاف نیست. هزینه دارد، ولی عامل رشد است. البته نمی‌گوییم پدیده اختلاف بین حق و باطل، پدیده شومی نیست، اما بدترین نوع اختلاف نیست.

۲- حتی اگر «دو گروه حق» با هم اختلاف کنند، چندان نگران کننده نیست

- حتی اگر دو گروه حق با هم اختلاف کنند، باز هم چندان نگران کننده نیست. اگر واقعاً هر دو گروه اهل حق و حقیقت باشند، این اختلافات نه تنها آرامش را از بین نمی‌برد، بلکه چه بسا رشددهنده و آرامش‌بخش نیز باشد. به عنوان مثال، در انتخابات اخیر مجلس «رقابت انتخاباتی»، که خودش جلوه‌ای از اختلاف است، بین دو گروه ولایتمدار اتفاق افتاد؛ که نه تنها بد نبود، بلکه برای جامعه برکاتی به همراه داشت. چون بدون اینکه اصلاح‌طلب‌ها مانند گذشته بتوانند فضای سیاسی را سیاه و سفید کنند، فضای انتخابات گرم و بانشاط شد و این خیلی بابرکت بود.
- پس یک نوع اختلاف بین حق و باطل است که طبیعی و رشددهنده است، حتی اگر هزینه داشته باشد (مانند شهادت اهل حق). یک نوع اختلاف نیز هست که بین دو گروه حق صورت می‌گیرد و اگر این اختلاف با آدابش صورت بگیرد، هزینه هم ندارد و طبیعتاً کسانی که اهل جبهه حق هستند، آداب اختلاف را نیز بلد هستند.

۳- بدترین نوع اختلاف که می‌تواند یک جامعه را تا مرز تباهی پیش برد اختلاف بین دو جریان باطل

است

- اما بدترین و سهمگین‌ترین نوع اختلاف که می‌تواند یک جامعه را تا مرز تباهی پیش ببرد، اختلاف بین دو جریان باطل در متن یک جامعه سالم است. این اختلاف می‌تواند تمام سلامت آن جامعه را به مخاطره بیندازد.
- اگر دو نفر ادعای مادری نوزادی را داشته باشند که یکی راست بگوید و دیگری دروغ بگوید، وقتی کار به نصف کردن بچه برسد طبیعتاً مادر حقیقی از اختلاف خود دست بر می‌دارد و از حق خود صرف‌نظر می‌کند، تا بچه سالم بماند. اختلاف جبهه حق و باطل اینگونه است. چون یک طرف حق است، منافع جامعه را در نظر می‌گیرد، و بالاخره باطل را مدیریت می‌کند؛ حتی اگر با مظلومیت خودش همراه باشد. لذا جامعه به سلامت از بحران عبور می‌کند.
- اما اگر دو نفر که هیچ کدام مادر حقیقی نوزاد نباشند، ادعای مادری کنند، چه نتیجه‌ای پیش می‌آید؟ در این صورت اگر کار بالا بگیرد و به لجبازی کشیده شود، هر دو مدعی، برای اینکه کم نیاورند حاضرند این بچه نصف بشود ولی از اختلاف خودشان دست بر ندارند!

طَالِبٌ عِ حَبْلِ اللَّهِ الْمُتَيْنِ؛ تفسیر عیاشی/ج/۱/ص ۱۹۴ و نیز: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص يَا حَذِيفَةَ إِنَّ حَجَّهَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ بَعْدِي عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ... وَ هُوَ حَبْلُ اللَّهِ الْمُتَيْنِ وَ عُرْوَتُهُ الْوُثْقَى الَّتِي لَا انْفِصَامَ لَهَا؛ امالی صدوق، (۱۹۷)

- مصداق حقیقی و اصلی «حبل الله المتین» امر ولایت است. در زیارت جامعه هم می‌خوانیم: «بِمُؤَلَاتِكُمْ تَمَّتِ الْكَلِمَةُ وَ عَظُمَتِ النِّعْمَةُ وَ اتَّלَفَتِ الْفُرْقَةُ» یعنی فرقه‌ها و تفرقه‌ها به واسطه ولایت شما ائتلاف پیدا می‌کنند.

تسلیم بودن به ولایت، زیباترین نوع وحدت را ایجاد می‌کند / بعد از یکشنبه سیاه مجلس رسانه‌های غربی مکرر گفتند: «دیگر کلام رهبر شما وحدت‌آفرین نیست»

- بهترین نوع وحدت، وحدت حول ولایت است و ما امروز به این نوع وحدت که از استحکام بیشتری برخوردار است نیاز داریم. تسلیم بودن به ولایت، زیباترین نوع وحدت را ایجاد می‌کند.
- وقتی در یکشنبه سیاه مجلس آن اتفاق بد افتاد، آن چیزی که در رسانه‌های غربی به اندازه بسیار زیاد مورد اهتمام بود، حمله به مقام معظم رهبری بود و مکرر می‌گفتند: «دیگر کلام رهبر شما وحدت‌آفرین نیست»

آن‌هایی که در یکشنبه سیاه مجلس اشتباه کردند، باید بفهمند عمق فاجعه و اشتباه اصلی آنها کجاست

- غربی‌ها این بداخلاقی‌ها برایشان مهم نیست، آنها می‌خواهند اصلی‌ترین عامل وحدت را بشکنند. مانند یهودی‌های مدینه که بعد از شکست اُحُد مکرراً مسلمانان را سرزنش می‌کردند تا اتحاد آنها حول رسول الله(ص) را بشکنند.
- آن‌هایی که در یکشنبه سیاه مجلس اشتباه کردند، باید بفهمند عمق فاجعه و اشتباه اصلی آنها کجاست. موضوع بالاتر از بداخلاقی است. چنین اتفاق‌هایی می‌تواند فجایع بزرگی را برای یک جامعه به دنبال بیاورد، به حدی که دیگر عذرخواهی بداخلاقی‌کنندگان نیز هیچ فایده‌ای نداشته باشد.

(ب) انواع اختلاف و بدترین نوع اختلاف؟

۱- بدترین نوع اختلاف، «اختلاف بین حق و باطل» نیست

- اما انواع اختلاف‌ها و بدترین نوع اختلاف کدام است؟ اختلاف مشهور در جوامع بشری، اختلاف حق و باطل است. این اختلاف، اختلاف رایجی است که در جوامع بشری در طول تاریخ وجود داشته است و از هابیل و قابیل شروع می‌شود و تا بنی‌هاشم و بنی‌امیه و سایر اختلافات و درگیری‌های اهل حق و باطل.

- آیا علی بن ابیطالب(ع) وقتی این چهار هزار نفر خوارج را کشت، به نفع معاویه کار نکرد؟! چرا، ولی چاره‌ای جز این نبود و سختی کار حضرت نیز در همین بود.
- اینکه امیرالمؤمنین(ع) می‌فرماید: من چشم فتنه را در آوردم (أَبْهَمَ النَّاسُ فَإِنِّي فَفَّاتُ عَيْنَ الْفِتْنَةِ؛ نهج البلاغه/خطبه ۹۳) به خاطر همین دشواری‌ها و پیچیدگی‌ها بود.
- پیچیدگی فتنه خوارج برای چه بود؟ پیچیدگی‌اش به خاطر این بود که خوارج دشمنان خونی معاویه بودند. در واقع علی(ع) ۴۰۰۰ نفر از یاران خودش را که می‌توانستند با معاویه بجنگند از میان برداشت! کسانی که یک سال پای رکاب حضرت با معاویه جنگیدند و سی هزار کشته داده شد. در واقع حضرت با چهار هزار نفر آدم مقدس انقلابی که دشمن معاویه بودند جنگید. قبل از این که برود سراغ معاویه، اول این‌ها را کشت. می‌دانید حضرت با کشتن آنها در شهر کوفه، جواب چند هزار نفر را باید می‌داد؟!

جبهه حق باید بیاید و نبرد بین گروه‌های باطل را تمام کند / فقط با بهترین نوع وحدت می‌توان بدترین

نوع اختلاف را از بین برد

- اگر این گروه‌های باطل قدرت کافی برای مقابله با حق را داشته باشند همه با هم با جبهه حق می‌جنگند. اما اگر زورشان به حق نرسد، فقط با همدیگر می‌جنگند، و باید جبهه حق بیاید جنگ این‌ها را تمام کند.
- اما چگونه می‌توان از این نوع اختلاف‌ها عبور کرد؟ با بهترین نوع وحدت می‌توانیم از دل بدترین نوع اختلاف‌ها عبور کنیم. وقتی بهترین نوع وحدت یعنی وحدت حول ولایت را به میدان بیاوریم، بدترین نوع اختلاف از بین می‌رود. فقط با بهترین نوع وحدت می‌توان بدترین نوع اختلاف را از بین برد.
- وحدت حول ولایت که بهترین نوع وحدت است می‌تواند بدترین انواع اختلاف‌های خانمان‌سوز را در جامعه از بین ببرد.

اگر در جامعه دو یا سه گروه که همه بر باطل باشند با هم اختلاف پیدا کنند، جامعه قربانی می‌شود

- در عرصه جامعه نیز وقتی دو یا سه گروه که همه بر باطل باشند با هم اختلاف پیدا کنند آیا این اختلاف را می‌شود جمع کرد؟ نمی‌شود جمع کرد. چون هیچ کدام حاضر نمی‌شوند کوتاه بیایند و در این میان سلامت و آرامش جامعه از بین می‌رود و مصالح اساسی جامعه در این میان قربانی می‌شود. این بدترین نوع اختلاف است.
- اگر مسئولین افاق فکر صهیونیست‌ها بخواهند جامعه‌ای را به این شیوه از بین ببرند می‌دانند که باید این دو گروه باطل، «حق‌نما» باشند. یعنی هر کدام از اینها باید یک بهره‌ای از حق داشته باشند تا بتوانند مردم را فریب دهند.
- جالب این است که شما اگر بخواهید علیه هر کدام از این دو گروه باطل سخنی بگویید شما را به «آن طرفی بودن» و وابستگی به گروه باطل مقابل متهم می‌کنند و می‌گویند: «تو داری به نفع فلانی این سخن را می‌گویی.»

اگر بخواهید علیه هر کدام از دو جبهه باطل که با هم اختلاف دارند کاری بکنید، به ناچار به نفع دیگری

کار کرده‌اید / جنگ امیرالمؤمنین(ع) با طلحه و زبیر در واقع به نفع معاویه تمام شد

- شما اگر علیه هر کدام از دو جبهه باطل که با هم اختلاف دارند بخواهید کاری بکنید، طبعاً به نفع دیگری کار کرده‌اید و این اجتناب ناپذیر است. لذا این شکننده‌ترین نوع اختلاف است. در تاریخ اسلام هم نمونه این اختلاف شکننده و مهلک وجود داشته است.
- علی بن ابیطالب(ع) در جریان قیامی که علیه عثمان شده بود، باید چه کار می‌کرد؟ ایشان تا حدی طرف عثمان را گرفت! آقا می‌فرمود: بله من قبول دارم که عثمان اشتباه می‌کند، ولی شما نباید این حرکت را بکنید، این به جامعه صدمه می‌زند.
- از سوی دیگر طلحه و زبیر برای چه علیه عثمان قیام کردند؟ به خاطر اینکه عثمان به بنی امیه و به خصوص معاویه زیاد میدان داده بود. حالا امیرالمؤمنین علی(ع) با دو گروه مواجه است. یکی طلحه و زبیر، یکی معاویه. و طبیعتاً وقتی ایشان با طلحه و زبیر جنگید، به نفع معاویه تمام شد. اگر امیرالمؤمنین با طلحه و زبیر نجنگیده بود، طلحه و زبیر با معاویه می‌جنگیدند چون این‌ها واقعاً با هم دشمن بودند. وقتی امیرالمؤمنین سر طلحه و زبیر را از سر جامعه اسلامی کم کرد، ضمناً سرشان را از سر معاویه هم کم کرد.

آیا نبرد علی بن ابیطالب(ع) با خوارج به نفع معاویه نبود؟

- آخرین جنگ امیرالمؤمنین نیز با خوارج بود که به شدت با معاویه دشمن بودند. اصلاً مشکل خوارج با علی(ع) این بود که چرا علی(ع) با معاویه مذاکره کرد! اما علی بن ابیطالب(ع) اول به جنگ خوارج رفت تا بعداً برود مشکل معاویه را حل کند (که البته با شهادت حضرت این امر محقق نشد).